

Förstudie kring klassificering och redovisning av open access publicerings- kostnader

EN UTREDNING AV SUHF REDOVISNINGSRÅD

MARGARETA UVHAGEN ANTONI, UPPSALA UNIVERSITET

ANNICA ERIKSSON, UMEÅ UNIVERSITET

Förord - Klassificering och redovisning av publiceringskostnader (open access)

Sedan ett antal år tillbaka pågår en omställning mot öppen vetenskap, både nationellt och internationellt. I forskningspropositionen som antogs av riksdagen i december 2020, tydliggör regeringen att "vetenskapliga publikationer, som är ett resultat av forskning som finansierats med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängliga med verkan från 2021".

En öppen tillgång till publikationer innebär att affärsmodellerna för publicering och läsrättigheter måste göras om. Publiceringskostnaderna är i transformativa avtal inte kopplade till enskilda artiklar vilket gör att finansieringsformer påverkas och ekonomisk redovisning behöver ses över. För vissa lärosäten uppgår publiceringskostnader till väsentliga belopp varför frågan är väldigt aktuell.

Övergången till öppen vetenskap, med fria läsrättigheter, är ännu inte klar och frågan om hur de transformativa avtalen kan hanteras är komplex. SUHF expertgrupp för ekonomi fick under 2021 i uppdrag att ta fram en rapport som beskriver olika tänkbara lösningar kring redovisning. I rapporten görs en genomlysning av förutsättningar och utmaningar i dessa frågor, någon rekommendation för hantering av publiceringskostnader kan inte ges i dagsläget. Expertgruppen kommer att fortsätta att följa frågan under kommande år och avser att återkomma med rekommendationer.

Rapporten är framtagen av ledamöter i SUHF redovisningsråd, Margareta Uvhagen Antoni Uppsala universitet och Annica Eriksson Umeå universitet.

SUHF expertgrupp ekonomi

Louise Pålsson, ordförande

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Inledning / bakgrund	4
3. Syfte och förutsättningar.....	5
4. Metod	5
5. Avgränsningar	5
6. Begrepp	5
7. Öppen vetenskap.....	5
8. Nationell färdplan för öppen vetenskap	6
9. Bibsamkonsortiet.....	7
10. Avtal om open access / öppen tillgång.....	7
11. Bibliotekens nya roll	8
12. Kostnader och statistik	10
13. Nuläge bokföring av open access publiceringskostnader	12
14. Utredningens iakttagelser	13
Klassificering av publiceringskostnader.....	13
Kontering av publiceringskostnader.....	14
Inrapportering av uppgifter till Kungliga biblioteket.....	14
Tänkbara metoder för fördelning av kostnader	15
15. Utmaningar	17
16. Alternativ för redovisning och hantering av publiceringskostnader	18
Bilaga 1 - Lärosätenas redovisade kostnader för vetenskaplig publicering 2019	21

1. Sammanfattning

Syftet med denna förstudie har varit att se hur open access-kostnader kan hanteras på ett sätt som leder till en rättvisande redovisning och som harmoniserar med SUHF-modellen för klassificering av kostnader med avseende på kärn- respektive stödkostnader.

Vidare har förstudien som syfte att ge en överblick över de utmaningar som finns kopplat både till redovisning och till praktisk administration. Utredningen gör en genomlysning av problematiken och frågan om hur man kan stödja en säker rapportering till olika intressenter.

SUHF redovisningsråd har erhållit utredningsuppdraget från SUHF expertgrupp för ekonomifrågor. Utgångspunkten har varit:

- Fortsatt hantering av publiceringskostnader som en kostnad för kärnverksamhet
- Föreslå olika alternativ för redovisning av publiceringskostnader
- Göra en övergripande konsekvensanalys av olika alternativ vad gäller redovisning och administration

I utredningen har ingått att titta på hanteringen av publiceringskostnader ur flera synvinklar. Lärosäten kan ha valt olika vägar vad gäller finansiering av publiceringar och beroende på hur mycket publiceringar som sker kan den kostnaden vara olika stor. Det gör att det som för ett lärosäte är en ytterst begränsad kostnad kan för ett annat lärosäte vara mer betydande.

En iakttagelse utredningen gör är att lärosäten gör olika tolkning av hur transformativa¹ avtal ska bokföras, vilket kan ge en missvisande bild vid jämförelser. Utredningen föreslår därför att kostnader för transformativa avtal bokförs på ett separat baskonto för att underlätta uppföljning.

Ytterligare en iakttagelse är att det inte går att beräkna snittkostnaden per publikation på ett rättvisande sätt. Dels är förskottsbetalning av avtal i kombination med fördröjd inrapportering av publiceringar en försvårande omständighet, dels går det inte tydligt att avgränsa vad som är avgift för publicering respektive läsrättigheter, vilket gör jämförelsen än svårare. Detta medför att utredningen föreslår en schablonbaserad fördelning av centrala publiceringskostnader.

En fördelning av publiceringskostnader mot forskningsverksamhet, oavsett om det är finansierat av anslag eller externa finansiärer, blir en schablonmässig och generell fördelning eftersom det inte går att koppla kostnaden direkt till en publicering. Debitering av all forskningsverksamhet stämmer med teorin om att forskning kan ha bedrivits under många år och med flera olika finansieringskällor, innan det blir dags för publicering av forskningsresultat.

Flera utmaningar finns kring finansiering och administration. Det är vidare oklart i vilken omfattning schablonavgifter kan godtas av forskningsfinansiärer.

¹ Avtal för omställning från tidskriftsprenumerationer till att betala för publicering.

2. Inledning / bakgrund

I maj 2016 enades EU-länderna om att offentligt finansierad forskning ska publiceras med så kallad open access (även kallad öppen tillgång). Det syftar till att vetenskap ska vara mer tillgänglig för forskning, innovation och utveckling och är en modell för att publicera vetenskaplig information och undervisningsmaterial utan kostnad för läsaren. Öppen tillgång innebär att upphovsmannen ger alla rätt att läsa, länka till, ladda ned, skriva ut, kopiera, sprida och framföra verket i digital form med vederbörlig hänsyn till författarens ideella upphovsrätt, dvs att upphovsmannen anges och verket inte förvanskas.

År 2018 presenterade ett antal europeiska forskningsfinansiärer, EU-kommissionen och även flera svenska forskningsfinansiärer en plan om att resultat från forskning som har bedrivits med bidrag från offentliga forskningsfinansiärer omedelbart ska publiceras med öppen tillgång.

I SUHF:s rekommendation från år 2017 gällande redovisning av kostnader för open access, REK 2017:2, fastslås grundprincipen att kostnader i samband med open access publiceringar ska ses som en direkt kostnad för kärnverksamhet, eftersom det finns en tydlig koppling mellan kostnaden och kostnadsbäraren. Denna tydliga koppling håller dock på att försvinna i och med att allt fler avtal tecknas centralt. Det finns därför ett behov av en översyn av SUHF:s rekommendation för redovisning av dessa kostnader. Enligt gällande rekommendation kan undantagsvis publiceringskostnader redovisas som en indirekt kostnad ifall de är obetydliga eller av administrativa skäl. Det står även att i de fall publiceringskostnader inte går att särredovisa som en direkt kostnad i kärnverksamheten, till exempel då dessa ingår i bibliotekens licensavtal med förlagen, så får man redovisa som en indirekt kostnad. När den rekommendationen skrevs var lärosätenas kostnader för bibliotekens centrala publiceringsavtal betydligt lägre och inte lika vanligt förekommande som i dagsläget.

Kostnader för öppen publicering styrs alltmer till biblioteken. Enligt SUHF:s handledning² ska bibliotek betraktas som stödverksamhet och ingå i indirekta kostnader. Samtidigt kan publiceringskostnader för open access finnas bokförda som direkt kostnad på forskares projekt på institutionsnivå där det ses som kärnverksamhet. I och med detta aktualiseras frågan om klassificering och hantering av publiceringskostnader.

Frågan om finansiering och redovisning av publiceringskostnader har även tagits upp av vissa forskningsfinansiärer där man ser en risk för att redovisningen inte blir enhetlig och en oro att det blir dubbel kostnad om publiceringskostnader ingår både bland direkta och indirekta kostnader.

SUHF:s redovisningsråd har mot denna bakgrund fått i uppdrag att göra en genomlysning av nuvarande förutsättningar och lämna förslag till en uppdaterad rekommendation gällande klassificering och redovisning av publiceringskostnader.

Under arbetets gång har det som först var som ett uppdrag gällande enbart redovisning, kommit att bli en mycket större fråga. Komplexiteten i olika frågor har gjort att förstudien inte längre syftar till att komma med en klar rekommendation utan istället ska ses som ett underlag för fortsatta diskussioner inom SUHF och med olika intressenter.

² SUHF-modellen – Redovisningsmodell för indirekta kostnader vid universitet och högskolor

3. Syfte och förutsättningar

Syftet med denna förstudie har varit att se hur open access-kostnader kan hanteras på ett sätt som leder till rättvisande redovisning och som harmoniserar med SUHF-modellen för klassificering av kostnader med avseende på kärn- respektive stödkostnader. Syftet är även att synliggöra publiceringskostnaderna. Vidare har förstudien som syfte att ge en överblick över de utmaningar som finns kopplat både till redovisning och till praktisk administration av open access publiceringskostnader. Utredningen ska göra en genomlysning av problematiken och frågan om hur man kan stödja en säker rapportering till olika intressenter.

Utgångspunkten för det uppdrag som redovisningsrådet erhöll av SUHF expertgrupp för ekonomifrågor, har varit:

- Fortsatt hantering av publiceringskostnader som en kostnad för kärnverksamhet
- Föreslå olika alternativ för redovisning av publiceringskostnader
- Göra en övergripande konsekvensanalys av olika alternativ vad gäller redovisning och administration

4. Metod

Utredningen har tagit del av olika rapporter och diskussioner har förts med övriga deltagare inom SUHFs redovisningsråd. Vidare har en kartläggning gjorts av nuvarande hantering.

Information har även inhämtats från några lärosätesbibliotek. Möten har även hållits med Kungliga biblioteket med anledning av deras samordningsuppdrag gällande öppen tillgång till vetenskapliga publikationer.

5. Avgränsningar

Denna utredning omfattar inte

- En bedömning av de transformativa avtalens innehåll och prisnivåer
- Andra aspekter av öppen vetenskap än publiceringar
- Förslag till lärosätenas finansiering av bibliotekens verksamhet med anledning av deras ökade uppgifter.

6. Begrepp

I denna rapport används begreppen *open access* och *öppen tillgång* synonymt. De har samma betydelse och i de källor utredningen hänvisar till används båda begreppen. Att publicera med *öppen tillgång* är en del i strategin för att uppnå *öppen vetenskap*, som är ett vidare begrepp.

Utvecklingen mot öppen tillgång har i första hand inriktat sig på refereegranskade vetenskapliga artiklar, men begreppet kan också tillämpas på ännu ej granskade vetenskapliga arbeten (så kallade preprints), avhandlingar och examensarbeten, forskningsdata, källkod, presentationer, vetenskapliga monografier, läroböcker och annat undervisningsmaterial.

I Kungliga bibliotekets sammanställningar över kostnader för *Vetenskaplig publicering* ingår förutom publiceringskostnader även kostnader för prenumerationer, transformativa avtal, fysiska förvärv och administrativa kostnader.

7. Öppen vetenskap

Sedan 2017 har Vetenskapsrådet (VR) ett regeringsuppdrag att samordna det nationella arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata och Kungliga biblioteket (KB) har ett uppdrag att samordna arbetet med öppen tillgång till publikationer. Lärosäten har å sin sida ett ansvar att främja

övergången till öppen tillgång genom forsknings- och utbildningsmiljöer som stödjer och främjar detta. Målet är att alla vetenskapliga artiklar på sikt ska publiceras helt öppet.

För att öka värdet av ny kunskap behöver den spridas inom såväl vetenskapssamhället som samhället i övrigt. Regeringen anser därför att vetenskapliga publikationer, som är ett resultat av forskning som finansierats med offentliga medel, ska vara omedelbart öppet tillgängligt med verkan från år 2021.

I april 2021 gav regeringen VR och KB ett förtydligt uppdrag om att främja och samordna arbetet med att införa öppen tillgång till forskningsdata respektive vetenskapliga publikationer. Ett nytt uppdrag för att utveckla arbetet med öppen tillgång gavs också till universitet och högskolor.

”Uppdragen vi ger har som syfte att påskynda omställningen till ett öppet vetenskapssystem genom samarbete. Universitet, högskolor och forskningsfinansiärer behöver också ta ett gemensamt ansvar för att utforma incitament som stödjer öppen vetenskap” sa Matilda Ernkrans, minister för högre utbildning och forskning, i ett pressmeddelande från Utbildningsdepartementet 26 april 2021.

Enligt regeringsbeslut 2021-04-22, U2021/02274 har regleringsbrevet avseende universitet och högskolor fått ett tillägg. Under avsnittet om att utveckla arbetet med öppen vetenskap står:

”Universitet och högskolor ska fortsätta att utveckla arbetet med öppen vetenskap i syfte att verksamheten ska bidra till att den nationella riktningen för ett öppet vetenskapssystem uppnås (prop. 2020/21:60). I arbetet ingår att bidra med underlag till Vetenskapsrådets och Kungliga bibliotekets respektive uppdrag om samordning av arbete för öppen tillgång.”

I syfte att påskynda omställningen till öppen vetenskap, presenterade 2018, ett antal europeiska forskningsfinansiärer, EU-kommissionen och även flera svenska forskningsfinansiärer en plan kallad Plan S. Målet med Plan S är att resultat från forskning som har bedrivits med bidrag från offentliga forskningsfinansiärer omedelbart ska publiceras med öppen tillgång och att så många som möjligt ska kunna ta del av resultaten. Direktivet utesluter hybridpublicering³ men kan göras under en övergångsperiod om tidskriften har för avsikt att i en nära och tydligt definierad tidsperiod omvandla sin verksamhet till Öppen vetenskap, t.ex. att tidskriften ingår i ett så kallat transformativt avtal.

Lärosätena strävar efter att forskningsresultat i största möjliga mån ska göras fritt tillgängliga digitalt. Det är därför rekommenderat att forskare i möjligaste mån publicerar sina forskningsresultat med öppen tillgång.

8. Nationell färdplan för öppen vetenskap

SUHF:s förbunds församling antog den 10 mars 2021 en *nationell färdplan för öppen vetenskap*⁴. Den har utarbetats av SUHF:s nationella arbetsgrupp för forskningsdata. Syftet är att tydliggöra lärosätens ansvar och visa på åtgärder som behövs för att påskynda arbetet med öppen tillgång till forskningsdata och forskningsresultat. Färdplanen uppmuntrar till utökad samverkan och vikten av att skapa förutsättningar för forskare, oavsett lärosäte, att få stöd i övergången till öppen vetenskap.

En av de rekommendationer som presenteras är att lärosäten aktivt bör *”samarbeta med andra lärosäten, infrastrukturer och finansiärer för att hitta resurs- och kostnadseffektiva, gemensamma nationella lösningar avseende styrdokument, ramverk och infrastrukturella tjänster.”*

I rekommendationen visar man på att digitalisering och övergång till öppen vetenskap ställer krav på att lärosäten har en förmåga att tillhandahålla nya former av stöd till forskare. Det konstateras vidare att det kommer att ställa krav på förmåga att ställa om verksamhet och omfördela resurser samt

³ Publicering i tidskrift vars förlag tar ut både prenumerationsavgifter och avgifter (APC:er) för öppen tillgång.

⁴ Nationell färdplan för öppen vetenskap, SUHF REK 2021:1, 2021-03-10, Dnr SU-850-005-17.

kommer innebära kostnader för lärosäten att utforma nya verksamheter, tjänster och stödsystem. Kostnader i form av finansiella resurser, infrastruktur, stödfunktioner, kompetensförsörjning och arbetsinsatser. Man ser det som ett utökat ansvar och en skyldighet för lärosäten att främja och aktivt verka för att prioritera den omställningen som ett led i att gå mot ett öppet vetenskapssystem.

9. Bibsamkonsortiet

Svenska lärosäten, myndigheter och statliga forskningsinstitut tecknar tillsammans genom Kungliga biblioteket licensavtal för elektroniska tidskrifter och databaser. Detta kallas för Bibsamkonsortiet och där deltar 90 organisationer.⁵ De organisationer som ingår i BIBSAM väljer själva vilka avtal de vill gå in i. Varje organisation är med och uppskattar hur mycket publiceringar man tror det blir och en gemensam pott skapas inom varje avtal (där det finns begränsningar).

Genom Bibsam har lärosäten tecknat så kallade transformativa avtal med vetenskapliga förlag, där förutom läsrättigheter för tidskrifter även ingår publiceringsrättigheter. De transformativa avtalen ska vara en övergång från att betala för prenumerationsavgifter och läsrättigheter till att istället ta betalt för öppen publicering, som på så vis får finansiera läsrättigheterna och tillgången till öppen information. Under år 2021 har Bibsamkonsortiet 21 transformativa avtal och tre avtal för helt öppet tillgänglig publicering.

Kungliga biblioteket driver utvecklingen för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer och de strävar efter att omdirigera betalningsströmmar från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem.

Trenden går mot allt mer publiceringar och de så kallade transformativa avtalen ska underlätta den övergången. Läs- och publiceringsavtal, eller transformativa avtal, är för närvarande den dominerande avtalsmodellen som innefattar både läsrättigheter och öppet tillgänglig publicering. Läsavgiften (i princip svarande mot den tidigare prenumerationskostnaden) i avtalet sänks gradvis mot att kostnaderna för publicering sammanförs i ett och samma avtal.

En del avtal med förlagen har ett publiceringstak. Under år 2020 översteg publiceringarna dessa tak vilket innebar att konsortiets deltagande organisationer fick betala extra för publiceringar utöver avtalet. Bibsamkonsortiets styrgrupp beslutade i maj 2020 att varje deltagande organisation själv fick avgöra om de extra avgifterna för fortsatt öppet tillgänglig publicering skulle bekostas centralt inom den egna organisationen eller bäras av den enskilde forskaren, när den gemensamma potten tagit slut. SUHF:s forum för bibliotekschefer och rektorerna på SUHF förbundsårsamling informerades om detta i maj 2020. *Rekommendationen blev att den extra avgiften skulle tas centralt av organisationerna för att möjliggöra fortsatt öppet tillgänglig publicering och undvika otydlighet gentemot forskarna.* Troligtvis har flertalet lärosäten valt att finansiera de ökade kostnaderna med centrala medel för att inte enstaka forskare skulle drabbas av de ökade kostnaderna.

10. Avtal om open access / öppen tillgång

De avgifter lärosäten betalar för publikationsavtal och transformativa avtal saknar direkt koppling till lärosätets genomförda publikationer varför det inte går att beräkna en kostnad per publikation.

När den nuvarande SUHF-rekommendationen, om klassificering av kostnader för publicering open access, beslutades 2017 var det vanligt att förlagen skickade fakturor direkt till forskaren för så

⁵ [Bibsamkonsortiet – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se](https://www.kb.se/om-kb/bibsam)

kallade författaravgifter. Flertalet forskningsfinansiärer har gett medel till sådana kostnader och har önskat få det specificerat hur stor denna kostnad varit. Samtidigt har vissa publiceringskostnader hanterats centralt på lärosäten, vanligtvis på biblioteken, och redovisats som ingående i stödkostnaderna.

I och med de transformativa avtalen, när kostnader frikopplas från enskilda publiceringar och istället hanteras via centrala avtal, blir det ett minskat antal enskilda fakturor att hantera både för förlagen och för lärosäten och forskare. Det är positivt ur administrativ synvinkel. En nackdel, som påpekas i Kungliga bibliotekets utredning, kan dock vara att det är svårt att få en rättvisande bild av kostnaderna för publiceringar och att forskarnas prisedvetenhet blir lägre.⁶

Kungliga biblioteket konstaterar i en utredning att utvecklingen rör sig från tryckt till digitalt och från slutenhet till öppet men i vilken takt omställningen kommer ske är osäkert. *”Tillsvidare befinner vi oss i dubbla system: både tryckt och digitalt, slutet och öppet.”*⁷ Kungliga bibliotekets utredning är från 2019 men det kan konstateras att detta påstående stämmer fortfarande.

De transformativa avtalen är olika utformade. Vissa har obegränsad publicering, andra upp till visst tak (där överskjutande kostar extra), andra har rabatter men fakturerar varje publicering. Det är de större och mer omfattande förlagen som Bibsamkonsortiet valt att sluta avtal med. Det innebär att vissa förlag inte är med. Om forskare vill publicera i en tidskrift vars förlag inte är med, får de ta direktkontakt med förlaget och fakturan går direkt till institutionen. Vissa lärosäten tar även denna kostnad centralt för att forskaren ska slippa hantera enskilda fakturor och betala för sin artikel. Förlag kan även dela upp fakturor så att viss del faktureras institution, till exempel för färg med mera, som är utöver centrala avtal.

Eftersom det i vissa avtal inte finns en gräns för hur mycket man kan publicera och kostnaden är konstant går det inte att få ut snittkostnaden per publikation (förrän möjligen året efter). I andra avtal finns det ett tak för hur många artiklar konsortiet totalt får publicera inom avtalad kostnad. Efter det tillkommer extra kostnader (som i vissa fall kan vara högre per publicerad artikel) utifrån respektive avtals villkor. Alla dessa kostnader skulle kunna särskiljas per artikel, men debiteringen blir ojämlig i de fall publiceringen sker sent på året och överstiger takbelopp.

I de avtal som förlagen erbjuder Bibsamkonsortiet får varje lärosäte ett fast pris där fördelningen av kostnaden mellan olika lärosäten inte bygger på varje lärosätes uppskattning om vad man kan komma att publicera, utan beror på andra faktorer. Om några väljer att inte teckna avtalet så påverkar det inte de andras pris. Men vissa förlag har satt en nedre gräns för hur många som måste gå med för att ett avtal ska tecknas.

För vissa förlag finns det en gemensam publiceringspott för alla lärosäten. Tak på publiceringar blir ett problem för de forskare som publicerar sent på året. Då kan lärosäten behöva gå in och betala för sina faktiska publiceringar efter att taket är nått.

11. Bibliotekens nya roll

Uppsala universitetsbibliotek konstaterar i en utredning⁸ att de transformativa avtalen medför ett nytt sätt att se på bibliotekens uppgift. Från att ge tillgång till andras publikationer ska biblioteken nu medverka till att visa upp lärosätets egenproducerade material. Bibliotekens roll håller därför på att

⁶ Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem – en utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (Utredning 2), Kungliga biblioteket 2019-03-19, Dnr KB 2019-272. Sid 15

⁷ Samma som föregående not, sid 7.

⁸ Öppet, hållbart och forskarnära UB 2021/20

förändras. Det som traditionellt har varit en mediabudget är numera en media- och publiceringsbudget med kraftigt ökade kostnader i takt med att allt fler transformativa avtal tecknas. Det är en tydlig trend att kostnader som tidigare togs av både forskare och universitetsbibliotek allt mer styrts om till biblioteken. Eftersom de nya avtalen även täcker kostnader för publicering är de oftast betydligt dyrare än de tidigare läsavtalen.

Universitetsbiblioteken för statistik över vilka forskare som publicerar. De får i efterhand besked från de avtalade förlagen vilka publiceringar som gjorts där deras forskare är författare /medförfattare. Oftast ber förlagen dem i förväg att bekräfta att det är lärosätets forskare som skrivit artikeln. De open access-kostnader som idag bokförs på universitetsbibliotek kan i vissa fall kopplas till specifika artiklar /publikationer men i andra fall är det generella kostnader utan direkt koppling.

De kombinerade läs- och publiceringsavtalen är enligt uppgift en övergående modell. Slutmålet är att om allt blir öppet tillgängligt kommer man inte att behöva betala för läsrättigheter utan det ska finansieras via publiceringsavtal.

Om det verkligen blir så att allt blir öppet tillgängligt, kommer det innebära att lärosäten som inte publicerar får lägre kostnader eftersom de inte behöver ingå avtal om läsrättigheter med förlagen längre. De lärosäten som publicerar kan då komma att få högre kostnader och indirekt betala för att andra ska få läsa det som publiceras.

Kombinerade läs- och publiceringsavtal, så kallade transformativa avtal, är enligt uppgift en övergående modell. Slutmålet är att när allt blir öppet tillgängligt kommer man inte att behöva betala för läsrättigheter utan det finansieras via publiceringsavtal.

12. Kostnader och statistik

Av det material utredningen tagit del av och genom intervjuer framkommer att det finns en uppfattning om att det kommer bli ökade kostnader framöver. Detta eftersom öppen tillgång till både publicering och läsrättigheter till öppet vetenskapliga publikationer kommer att öka. Vid flera lärosäten ser man att antalet publiceringar ökar.

Bibsamskonsortiets handläggare har noterat att när förlagen utvecklat sina administrativa system och därmed underlättat kommunikation med författarna så har publiceringen ökat. *”Sammantaget menade Bibsamskonsortiets handläggare att det är positivt att fler artiklar blir öppet tillgängliga men ett problem är att potten tar slut för fort. Det betonades att det är viktigt att undvika orättvisor om det blir olika villkor för forskare vid olika lärosäten, om vissa betalar centralt och andra inte.”*⁹

För svenska lärosäten kan det bli ett problem med kraftigt ökade kostnader om inte dessa kostnader kan delas med externa forskningsfinansiärer. I Kungliga bibliotekets utredning förordar man en lösning där publiceringskostnaderna delas mellan lärosäten och forskningsfinansiärer för att underlätta för de enskilda forskarna att publicera sina resultat öppet tillgängliga, utan att begränsas av ekonomiska förutsättningar.¹⁰ Kungliga biblioteket ger dock inga detaljerade förslag på hur en sådan fördelning ska genomföras rent praktiskt.

I Kungliga bibliotekets utredning från 2019 skriver de i sin sammanfattning; *”Nationella system och infrastrukturer behöver omformas för att underlätta processerna för att administrera och organisera en omställning till ett öppet tillgängligt publiceringssystem. I omställningen från att finansiera licensavtal till att finansiera publiceringskostnader är det av stor vikt att den ekonomiska bördan inte läggs på den enskilda forskaren. Tillgången till medel får inte påverka möjligheten för varje forskare att fritt publicera sina forskningsresultat.”*¹¹

Det konstateras vidare; *”Utredningen har visat komplexiteten och oklarheten i hur finansieringsströmmarna för vetenskaplig publicering i nuläget nationellt dirigeras från både forskningsfinansiärer och lärosäten till förlagen. Detta innebär också en svårighet att i detta läge kunna analysera och utvärdera effekterna av omställningen av betalningsströmmarna, från att finansiera licensavtalen till att finansiera öppet tillgänglig publicering, och hur den ekonomiska resursfördelningen för detta kan se ut nationellt.”*¹²

⁹ Öppet, hållbart och forskarnära – en konsekvensanalys för framtida arbete med avtal och publiceringsstöd vid Uppsala universitetsbibliotek, Uppsala universitetsbibliotek 2021-02-26, Dnr UB 2021/20. Sid 40.

¹⁰ Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem – en utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (Utredning 2), Kungliga biblioteket 2019-03-19, Dnr KB 2019-272. Sid 27.

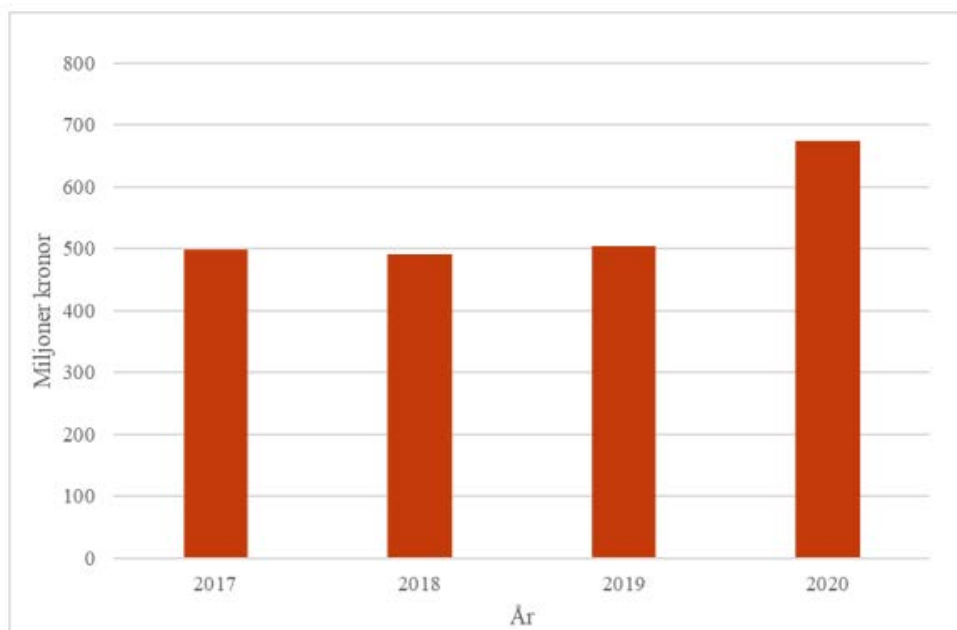
¹¹ Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem – en utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (Utredning 2), Kungliga biblioteket 2019-03-19, Dnr KB 2019-272. Sid 5.

¹² Samma källa som föregående not.

Kungliga biblioteket sammanställer och redovisar lärosätenas kostnader för prenumerationer, publiceringar, transformativa avtal, fysiska förvärv och administrativa kostnader för vetenskaplig publicering. **Noteras bör att de räknar in samtliga dessa delar i begreppet *Vetenskaplig publicering*, till skillnad mot hur lärosäten bokför dessa kostnader, där lärosäten delar upp i läsrättigheter och publiceringar.**

Kungliga biblioteket konstaterar att de totala utgifterna år 2020 för *vetenskaplig publicering* hos lärosäten, exklusive administrativa utgifter, preliminärt uppgår till cirka 675 miljoner kronor. Det är en stor ökning jämfört med tidigare år vilket illustreras i nedanstående diagram.¹³

Ökningen mellan år 2019 till 2020 beror främst på att lärosätena anslöt sig till ett nytecknat transformativt avtal med förlaget Elsevier, efter ett och ett halvt år utan avtal. Detta nya avtal har enligt Kungliga biblioteket kostat lärosätena cirka 145 miljoner kronor.

Diagrammet visar utgifter för vetenskaplig publicering per år, angivet i miljoner kronor.

Mer utförlig statistik med diagram över kostnader per lärosäte, för år 2019, finns i bilaga 1. Motsvarande statistik för år 2020 är ännu inte publicerad av Kungliga biblioteket vid tidpunkten för denna utredning.

¹³ Uppgifter och diagram hämtade från Kungliga bibliotekets rapport "Samordning av arbete för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer." 2021-10-14, dnr: KB 2021-921.

13. Nuläge bokföring av open access publiceringskostnader

I SUHF:s rekommendation från 2017 fastslås att kostnader i samband med *open access publiceringar* är en direkt kostnad för kärnverksamhet, eftersom det finns en tydlig koppling mellan kostnaden och kostnadsbäraren. Denna tydliga koppling håller dock på att försvinna i och med att allt fler avtal tecknas centralt.

Kostnaderna för både centrala och transformativa avtal är vanligtvis bokförda på universitetsbiblioteken. Hur dessa finansieras skiljer sig mellan lärosäten men finansieringen hanteras hos flera lärosäten genom att de ingår i de universitetsgemensamma stödkostnader som finansieras via påslag eller via direkt avlyft från statsanslaget. När man publicerar forskning open access kan man även behöva betala en avgift för tilläggstjänster, kostnader som inte ingår i ingångna avtal och som faktureras av förlagen direkt till forskarna. Det blir då en direkt kostnad på projekten, att anse som kostnad för kärnverksamhet. I praktiken kan det då ingå kostnader för publicering både som direkt och indirekt kostnad på en forskares projekt och det kan uppfattas som dubbel debitering.

Enligt gällande rekommendation ska lärosäten bokföra samtliga kostnader förknippade med open access publiceringar på ett särskilt baskonto.

Frågor har uppstått kring hur kostnader för de så kallade transformativa avtalen, som omfattar både publicerings- och läsrättigheter, ska bokföras. Det finns vanligtvis inte angivet hur stor andel varje rättighet utgör. Förlagen tillhandahåller i varierande omfattning uppgifter om hur stor del av kostnaden som avser publicering. Kostnaden ser dessutom olika ut för alla avtal beroende på historiska omständigheter. Den största ingående kostnaden är ofta beroende på vad lärosätet tidigare har betalat för läsavtalen som i sig ofta är baserat på antalet prenumerationer på tryckta tidskrifter. Det som tillkommit som en parameter är antalet artiklar som man betalat för under tidigare år. I vissa avtal finns det även parametrar som antalet forskare inom ett ämnesområde, som avgör hur stor kostnaden blir.

Vid en jämförelse mellan några lärosäten visar det sig att man har valt olika sätt att hantera de transformativa avtalen. Sannolikt på grund av den osäkerhet som finns kring hur stor andel som ska anses vara publicering och hur stor del som avser läsrättigheter. Vissa har konterat hela kostnaden för transformativa avtal på ett och samma baskonto medan andra istället delat upp kostnaden på dels baskonto för open access och dels på ett baskonto för läsrättigheter. Metoden för uppdelning av kostnader för transformativa avtal skiljer sig också åt mellan lärosätena.

Enligt ESV:s regler för redovisning är det samma så kallade S-koder för baskonton för läsrättigheter som för open access publiceringar, så från statsredovisningens behov spelar det ingen roll om lärosäten gör en uppdelning eller ej. Det är mer ur ett behov att kunna följa upp och redovisa kostnader för öppen publicering som det bör övervägas om det inte vore bra med eget baskonto för de transformativa avtalen.

Ett eget baskonto löser dock inte frågan om hur stor andel av kostnaden för transformativa avtal som ska anses vara hänförligt som stödkostnad (för läsrättigheter) respektive kostnad för kärnverksamheten (publiceringar). Den frågan är oundviklig, oavsett om man bokför kostnaden på ett eget baskonto eller inte.

14. Utredningens iakttagelser

Klassificering av publiceringskostnader

Utredningens iakttagelser är att;

- Publiceringskostnader även fortsättningsvis kan ses som kostnad för kärnverksamhet.
- Publiceringskostnader bör föras ut till forskningsverksamhet som en schablonberäknad kostnad.
- Både anslagsfinansierade och externfinansierade forskningsprojekt bör vara med och finansiera lärosätenas publiceringar.
- Kostnader kopplade till transformativa avtal, som består av både läs- och publiceringsrättigheter, kan ses både som kostnad för stödverksamhet och kärnverksamhet.

Enligt SUHF-modellen menas med kärnverksamhet all verksamhet som bedrivs vid lärosätet i syfte att uppfylla det övergripande verksamhetsmålet och som inte är att betrakta som stöd eller ledning, oavsett var i organisationen den bedrivs. Med denna utgångspunkt konstaterar utredningen att publicering är en kostnad som även fortsättningsvis kan ses som kostnad för kärnverksamhet.

Utredningens förslag är en schablonmässig fördelning av publiceringskostnader. Det är ett förslag där publiceringskostnader debiteras till institutioner och enheter med forskningsverksamhet. Kostnaden blir schablonmässigt fördelad, eftersom det inte finns en direkt koppling till utförd publicering.

Alternativt kan en publiceringsavgift tas ut av forskningsverksamheten via ett procentpåslag, men det bör inte ingå i den allmänna debiteringen för finansiering av universitetets stödkostnader, om man ska följa den etablerade SUHF-modellen.

Vilken metod som passar ett enskilt lärosäte att föra ut publiceringskostnader beror dels på mängden publiceringar, de administrativa rutiner och möjligheter som finns i befintliga infrastrukturer och de resurser som finns på lärosätets bibliotek. Målet är att både statsanslag och externfinansierade projekt ska vara med och finansiera lärosätenas publiceringar.

För transformativa avtal finns en svårighet i att avgöra hur stor del av kostnaden som ska anses vara publicering och hur stor del som ska anses som läsrättighet eftersom det inte alltid går att säga hur stor del av kostnaden som avser publiceringsrättigheter. Det finns alltid en osäkerhet kring antalet publiceringar per år varför det inte är möjligt att koppla kostnadsfördelningen till antalet publiceringar. En tänkbar metod är att lärosäten gör en schablonmässig uppdelning för att finansiera de olika delarna. En historisk jämförelse över kostnader kan vara ett sätt att schablonmässigt göra en fördelning.

De kombinerade läs- och publiceringsavtalen är en övergående modell där slutmålet är att allt ska bli öppet tillgängligt. Då kommer lärosäten inte behöva betala för läsrättigheter längre utan det ska finansieras via publiceringsavtal. När detta slutmål ska vara uppnått är dock oklart men det innebär att en schablonmässig fördelning av kostnaden kan behöva omprövas över tid. Likaså kan det behöva omprövas ifall det fortfarande ska belasta enbart forskningsverksamhet eller om det då är mer rättvisande att även grundutbildningsverksamhet är med och finansierar de läsrättigheter som man får inkluderat i avgiften för publiceringsrättigheter.

Kontering av publiceringskostnader

Utredningens slutsats är att;

- Befintliga baskonton för open access bör bibehållas. Här konteras såsom tidigare kostnader för publiceringar och centralt tecknade publiceringsavtal.
- Kostnader för transformativa avtal kan med fördel bokföras på ett eget baskonto, avsett för de avtal som innehåller både läs- och publiceringsrättigheter.

Även fortsättningsvis bör befintliga baskonton för open access behållas. Här konteras de fakturor som kommer för *publiceringar*, både för centrala och lokala publiceringsavtal samt de fakturor som kommer direkt till forskare som publicerar utanför avtalen.

Ett eget baskonto för kostnader kopplade till transformativa avtal kan användas för att underlätta uppföljning av den totala kostnadsutvecklingen över tid. Svårigheten att dela upp kostnader för transformativa avtal på läs- och publiceringsrättigheter kvarstår dock. Ett eget baskonto gör också att rapporteringen in till Kungliga biblioteket kan bli mer tillförlitlig och rättvisande.

Inrapportering av uppgifter till Kungliga biblioteket

I enlighet med det tillägg universitet och högskolor fått i regleringsbrevet under avsnittet om Öppen vetenskap¹⁴ är det viktigt att rapporteringen till Kungliga biblioteket avseende vetenskaplig publicering, blir så rättvisande som möjligt. Alla lärosäten bör därför eftersträva att tillhandahålla de underlag och uppgifter som Kungliga biblioteket och Vetenskapsrådet behöver för sina respektive uppdrag inom samordning av arbetet för öppen tillgång.

¹⁴ Enligt regeringsbeslut 2021-04-22, U2021/02274

Tänkbara metoder för fördelning av kostnader

- Kostnaden bör fördelas till all forskningsverksamhet utan koppling till genomförda publiceringar. Schablonmässig fördelning förordas.
- Verksamhetsgren Forskning och forskarutbildning bör finansiera publiceringskostnader. Över tid kan det dock vara mer rättvisande att även grundutbildningsverksamhet är med och finansierar de läsrättigheter som framöver ska täckas av publiceringsavgifter.
- Publiceringskostnader bokförda på central nivå kan fördelas ut till institutionerna i form av en publiceringsavgift via systemlösning eller etablerad metod med så få manuella moment som möjligt.
- Kostnaderna kan fördelas ut till institutioner utifrån fördelningsnyckel som lärosätet väljer. Till exempel utifrån bibliometri, extern finansiering, samlade intäkter inom forskning eller utifrån kostnadsbas.
- Forskning bedrivs ofta under många år och med flera olika finansieringskällor innan publicering av forskningsresultat. Det talar för att kostnader för publicering bör belasta all forskningsverksamhet, både anslags- och externfinansierad.

Det är verksamhetsgren forskning och forskarutbildning som bör finansiera publiceringskostnader varför utredningen avråder från en generell debitering mot övriga verksamheter. En öppen fråga är dock i förlängningen, om läsrättigheter i framtiden ska finansieras genom publiceringsavgifter, då bör även verksamhetsgrenen grundutbildning vara med och finansiera detta.

Det bedöms inte som praktiskt genomförbart att föra ut centrala publiceringskostnader till forskares projekt per genomförd publicering. Det skulle generera en väldigt stor administration internt på lärosätena. Alternativet blir då, som tidigare beskrivits, en schablonmässig fördelning av publiceringskostnaderna.

All forskningsverksamhet, oavsett finansiering, bör belastas med publiceringskostnader. Det stämmer väl överens med att forskning kan ha bedrivits under många år och med flera olika finansieringskällor, innan det blir dags för publicering av forskningsresultat.

Kostnaderna kan fördelas ut till institutioner med forskningsverksamhet utifrån en fördelningsnyckel som lärosätet väljer. Till exempel utifrån bibliometri, extern finansiering, samlade intäkter inom forskning eller utifrån kostnadsbas. Ett förslag kan vara att central nivå debiterar institutionen och institutionen sen väljer hur kostnaden ska föras till kostnadsbärare.

Hur stor administration som ska tillåtas för hantering måste bli ett val för varje lärosäte, där effektivitet, resursåtgång samt rättvisande redovisning får vägas mot varandra. Sannolikt kommer olika val att göras beroende på hur mycket publiceringskostnader ett lärosäte har, där forsknings-tunga lärosäten har betydligt högre kostnader än till exempel de lärosäten som inte har forskning i motsvarande omfattning.

Om publiceringskostnader bokförda på central nivå ska kunna debiteras ut till institutionerna behövs en systemlösning eller etablerad metod. Det är då en fördel om befintliga strukturer och rutiner för utdebitering av kärnverksamhetskostnader såsom till exempel IT-avgifter och lokalkostnader kan användas. Manuella moment bör undvikas i så hög grad som möjligt.

Om det inte finns något systemstöd och lärosätet bedömer att den manuella hanteringen blir för omfattande, kan en procentuell debitering vara ett alternativ. Det behöver då skiljas från rutinen för debitering av stödkostnader. Det innebär en procentuell fördelning av publiceringskostnader till forskningsverksamhet. Det kan då benämnas publiceringsavgift eller liknande och bokföras på befintligt baskonto för open access. Triggning av sådant påslag kan till exempel ske utifrån befintlig kostnadsbas som lärosätet använder sig av vid fördelning av stödkostnader eller utifrån annan parameter som lärosätet väljer. Det innebär att all kärnverksamhet inom forskning på en institution belastas.

Det blir fortsättningsvis viktigt för forskare att känna till vilka förlag som omfattas av de centrala avtalen. I dagsläget kommer fakturor för publiceringsavgifter dels direkt till institutionsnivå dels till central nivå för mer övergripande publiceringsavtal. I den här utredningen har det framkommit synpunkter om att i de fall forskare väljer att publicera i tidskrifter som inte omfattas av lärosätets centrala avtal, ska kostnaden även fortsättningsvis gå till institutionen och den enskilde forskarens projekt. Detta är en diskussion som varje lärosäte har att föra internt.

Obegränsad publicering till en känd kostnad är ett önskvärt mål. Verkligheten gör dock att det är svårt att förutsäga hur stora kostnaderna för publiceringar kommer att bli kommande år. Den metod som ett lärosäte väljer för att fördela ut centrala publiceringskostnader, bör göra det förutsägbart för institutioner och dess forskare genom en känd generell publiceringsavgift eller som ett procentuellt påslag, där antalet publiceringar inte påverkar kostnaden.

15. Utmaningar

Det kan vara svårt att få acceptans kring betalning av en schablonavgift för open access publicering, särskilt av forskare som inte nyttjat tillgängliga centrala avtal för publicering.

I det fall ett lärosäte väljer att föra ner kostnaden som en klumpsumma till institutionsnivå, kan det innebära att institutionen får ökad administration vid fördelning till forskningsprojekt.

Det är oklart i vilken omfattning schablonavgifter godtas av forskningsfinansiärer.

Den kostnadsförskjutning som pågår, från att betala för läsrättighet till att enbart betala för publicering kan vara en utmaning i sig. Detta kommer medföra att forskningstunga lärosäten får kraftigt ökade kostnader medan andra lärosäten får lägre.

En utmaning är att det kan vara svårt att motivera ökad administration på ett lärosäte i de fall betydande forskningsfinansiärer inte accepterar schablondebiterade publiceringskostnader. Att istället låta dessa kostnader finansieras som stödkostnad, ingående i påslaget för universitetsgemensamma kostnader, innebär fortfarande att finansiärer och forskare är med och betalar enligt en schablon men det kommer inte vara lika tydligt. Det kommer då främst att märkas i form av högre procentpåslag för indirekta kostnader. Det går inte att komma ifrån att den metoden är en enkel och befintlig metod för att debitera ut centrala kostnader. Det är dock inte i enlighet med SUHF-modellen, där publicering är en kostnad inom kärnverksamhet.

Det kan vara svårt att få acceptans kring vem och vilka projekt som ska betala en schablonavgift för open access publicering, särskilt av forskare som inte nyttjat tillgängliga centrala avtal för publicering. Om lärosäten väljer att inte föra ut kostnaden och istället finansierar hela kostnaden med sitt forskningsanslag innebär det att externa forskningsfinansiärer inte är med och delar kostnaden.

I det fall ett lärosäte väljer att föra ner kostnaden som en klumpsumma till institutionsnivå, kan det medföra att institutionen får ökad administration vid fördelning till forskningsprojekt. Hur man på institutionsnivå kan föra ut kostnader på projekt utan att driva administration är ett problem om det inte finns befintliga metoder, t ex systemstöd för fördelning av andra direkta kostnader. Om vissa institutioner då väljer att hantera publiceringskostnaderna som institutionens övriga stödverksamhet blir detta en tveksam hantering eftersom det då i redovisningen kommer ingå som en stödkostnad på projekten.

Frågan om extern finansiering är utanför denna utredning men är värd att kommentera eftersom den är i högsta grad aktuell. Det är i dagsläget oklart i vilken omfattning schablonkostnader godtas av forskningsfinansiärer. När det inte längre finns en direkt koppling mellan genomförd publicering och påförd kostnad, kan vissa finansiärer anse att det ska finansieras av lärosätena som en gemensam kostnad. Detta är svårt att hantera eftersom utvecklingen mot övervägande centrala avtal leder till att den koppling som tidigare fanns mellan publicering och kostnad inte längre är lika självklar. Att istället klassificera om kostnaden som en stödkostnad skulle troligen inte heller accepteras av alla finansiärer, om de inte accepterar en schablonfördelning. Det blir då svårt att uppnå önskvärd delad finansiering mellan forskningsfinansiärer och statsanslag.

Vilka kostnader som ersätts av forskningsfinansiärer skiljer sig åt. Beroende på hur betydande deras forskningsbidrag är för ett lärosäte kan det påverka hur lärosäten vill redovisa publiceringskostnader. Vissa finansiärer kan godkänna att det räknas in i påslag för indirekta kostnader, andra kan ha regler som inte ersätter indirekta kostnader helt eller delvis. Vissa kan ha regler som ersätter kostnaden om den bokförs som en direkt kostnad på projektet, oavsett hur den är uträknad eller oavsett om

publicering genomförts. Andra kan ha regler om att enbart ersätta direkta kostnader som direkt går att hänföra till genomförd publicering och specifik faktura.

Att lärosäten debiterar ut olika schablonbaserade publiceringsavgifter på projekt och med olika metoder, kan göra det svårt att få acceptans när forskare och forskningsfinansiärer jämför mellan lärosäten. Alternativet, att debitera ut kostnad utifrån genomförd publicering, ses dock inte som ett genomförbart alternativ, vilket gör att enbart schablonmässig fördelning återstår.

Om lärosäten inom högskolesektorn gör olika bedömning kring vad som ska ingå i universitetsgemensamma stödkostnader kan det på sikt minska forskningsfinansiärernas förtroende och leda till misstro och oro för att de får betala dubbelt för publiceringar.

Som tidigare nämnts så förordade Kungliga biblioteket¹⁵ redan år 2019 en lösning där publiceringskostnader delas mellan lärosäten och forskningsfinansiärer, för att underlätta för enskilda forskare att publicera sina resultat öppet tillgängliga, utan att begränsas av ekonomiska förutsättningar. Frågan om delad finansiering är högst aktuell och utredningen förutspår att det blir föremål för fortsatt diskussion. Kostnaden finns där och behöver finansieras på ett eller annat sätt, frågan är bara i vilken form och om det är av statliga anslag eller genom delad finansiering med forskningsfinansiärer.

Den kostnadsförskjutning som pågår, från att betala för läsrättighet till att enbart betala för publicering kan också vara en utmaning i sig. De kombinerade läs- och publiceringsavtalen är en övergående modell där slutmålet är att allt ska bli öppet tillgängligt. Då kommer lärosäten inte behöva betala för läsrättigheter längre utan det ska finansieras via publiceringsavtal. Detta kommer medföra att forskningstunga lärosäten får kraftigt ökade kostnader medan andra lärosäten får lägre. Detta medför att frågan om delad finansiering får en ny dimension.

16. Alternativ för redovisning och hantering av publiceringskostnader

I tabellen, på följande sidor redovisas olika alternativ och som kommenteras utifrån redovisning, utmaningar och konsekvenser.

¹⁵ Finansiering av omställningen från ett prenumerationsbaserat till ett öppet tillgängligt publiceringssystem – en utredning inom ramen för Kungliga bibliotekets nationella samordningsuppdrag för öppen tillgång till vetenskapliga publikationer (Utredning 2), Kungliga biblioteket 2019-03-19, Dnr KB 2019-272. Sid 27.

Övervägda metoder för redovisning och hantering av publiceringskostnader

Metod för hantering av publiceringskostnader	Administration	Finansiering	Praktiskt genomförbart	Utmaningar och konsekvenser	Kommentar
<p>1. Hantering som kostnad för stödverksamhet. (omklassificering)</p> <p>Finansieras som universitets-/biblioteksgemensam kostnad via påslag såsom lärosätets övriga universitetsgemensamma kostnader</p>	Låg grad av administration.	Via påslag för finansiering av universitets/biblioteksgemensamma kostnader.	Ja.	<p><i>Frångår SUHF-modellen att publicering tillhör kärnverksamheten.</i></p> <p>Vissa publiceringskostnader bokförs direkt på forskarens projekt som kostnad i kärnverksamhet. Blir två sätt att se på det eftersom kostnader som tas centralt i så fall skulle ses som stödkostnader.</p>	Kan ses med misstro från vissa finansiärer om det både ingår i OH-påslag och som direkt debitering på projekt.
<p>2. Internfakturering utifrån genomförda publiceringar</p> <p>Fortsatt hantering som kostnad för kärnverksamhet.</p>	<p>Fakturering i förskott eller i efterhand för genomförd publicering till de som publicerat.</p> <p>Hög grad av administration, på såväl central- och institutionsnivå. Innebär en ökad internfakturering och eftersökning av projekt som ska debiteras.</p>	Finansieras av forskningsprojekt. Innebär finansiering av både statsanslag och externa forskningsfinansiärer.	Det går inte att få fram kostnad per publicering och stor eftersläpning gör det svårt att debitera i efterhand. Kostnaden för centrala avtal är inte enbart baserat på antalet gjorda publiceringar.	<p>Mikro-administration, oförsvarligt stor administration.</p> <p>Eftersläpning i tid kan innebära att publicering och kostnadsdebitering kan hamna på olika år. Forskning kan ha bedrivits under många år med finansiering från olika håll före publicering.</p>	<p>Svårt att ta betalt av forskare per publicering.</p> <p>Bedöms inte som praktiskt genomförbart.</p>
<p>3. Kostnaden tas i sin helhet centralt, via avlyft från forskningsanslag</p> <p>Fortsatt hantering som kostnad för kärnverksamhet.</p>	<p>Låg grad av administration.</p> <p>Publiceringskostnaderna finansieras i sin helhet via statliga forskningsanslag.</p>	<p>Forskningsanslaget täcker publiceringskostnader i sin helhet.</p> <p>Innebär att lärosätena står för finansiering utan stöd från externa forskningsfinansiärer.</p>	Ja.	Utebliven extern finansiering.	Tar mycket av forskningsanslaget, stort avbräck finansieringsmässigt om inte forskningsfinansiärer är med och finansierar publiceringar, särskilt för de lärosäten som har mycket publiceringar.

Metod för hantering av publiceringskostnader	Administration	Finansiering	Praktiskt genomförbart	Utmaningar och konsekvenser	Kommentar
<p>4. Schablonmässig fördelning av publiceringskostnader som fortsätts som kostnad för kärnverksamhet</p> <p>Institutioner debiterar publiceringskostnader utifrån fastställd fördelningsnyckel. Ingen koppling till genomförd publicering.</p> <p>Publiceringskostnader betraktas som kostnad inom kärnverksamhet och belastar verksamhetsgren forskning.</p> <p>Kostnader för transformativa avtal ska via schablon uppdelas som kostnad för läsrättigheter och publiceringar. Läsrättigheternas andel betraktas som stödkostnader och kan fortsätta finansieras av universitetsgemensamt påslag.</p>	<p>Kräver systemlösning eller etablerad metod för debitering till institutioner/kostnadsbärare.</p> <p>Om det inte finns något systemstöd och lärosätet anser att den manuella hanteringen blir för omfattande är en procentuell utdebitering ett alternativ.</p> <p>Blir en schablonmässig metod för kostnadsfördelning.</p>	<p>Innebär att finansiering fördelas mellan statsanslag och forskningsfinansiärer.</p> <p>Om lärosäten finansierar delar av kostnaderna med statsanslag (direkt avlyft) kan det innebära att forskningsfinansiärerna inte bär sin andel.</p> <p>Publiceringskostnaden fördelas ut till institutioner med forskningsverksamhet utifrån någon fastställd etablerad nyckel.</p>	<p>Ja, men central debitering mot alla institutioner och enheter innebär administration på central- och institutionsnivå när kostnaden ska fördelas.</p> <p>Bra om befintliga system för utdebitering av andra kärnverksamhetskostnader kan användas såsom vissa lärosäten redan idag använder för tex IT-avgift och lokalkostnader. Om inte det ses som möjligt är procentuell fördelning ett alternativ för att föra ut publiceringskostnader mot forskningsprojekt. Det behöver då skiljas från det vanliga påslaget.</p>	<p>Kan vara svårt att uppnå en acceptans för en avgift som inte alla anser sig nyttja.</p> <p>Finns en risk att schablonkostnad inte godtas av finansiärer och olika lärosäten kan få olika kostnadsnivåer som förs ut på projekt.</p> <p>Ökad administration på institutionsnivå om manuell hantering tillämpas för debitering av projekt.</p>	<p>Beroende på hur institutionerna väljer att fördela publiceringskostnaden som förs ut till dem kan en del låta bli att föra ut på projekt och istället belasta sitt forskningsanslag. Finns även risk att institutioner väljer att finansiera det genom sitt institutionsgemensamma påslag vilket gör att det hanteras som en stödkostnad.</p> <p>En schablonmässig fördelning av kostnaden för transformativa avtal måste göras för att få uppdelning på läs- respektive publicering vilket kan vara svårt att bestämma bra metod för. Lärosätena kan "styra" hur stor andel som ses som läsrättighet respektive publiceringsrättighet och på vis styra vad som finansieras via OH respektive förs ut mot institutionerna. Både en för- och nackdel.</p>
<p>5. Schablonmässig fördelning av publiceringskostnader som fortsätts som kostnad för kärnverksamhet inklusive hela kostnaden för transformativa avtal</p>	<p>Samma som metod 4 ovan.</p> <p>Ingen schablonmässig uppdelning av kostnad för transformativa avtal på stöd- respektive kärnverksamhet.</p>	<p>Samma som metod 4 ovan.</p> <p>Kostnad för läsrättigheter bör även belastas verksamhetsgren Utbildning.</p>	<p>Samma som metod 4 ovan.</p>	<p>Eftersom transformativa avtal innehåller både läs- och publiceringsrättigheter så vore denna metod en omklassificering av den del som är läsrättighet till kostnad för kärnverksamhet.</p>	<p>Som alternativ 4 med den skillnaden att kostnader för transformativa avtal inte schablonfördelas i läs- respektive publiceringskostnad.</p>

Bilaga 1 - Lärosätenas redovisade kostnader för vetenskaplig publicering 2019¹⁶

Nedan listas de 15 lärosäten som har största totala utgifterna för så kallad *vetenskaplig publicering* år 2019. Kungliga biblioteket (KB) sammanställer och redovisar dessa kostnader. **I beloppen ingår förutom transformativa avtal och avtal för open access publicering även prenumerationer, fysiska förvärv och administrativa utgifter för vetenskaplig publicering. Noteras bör att KB räknar in samtliga dessa delar i begreppet *Vetenskaplig publicering*, till skillnad mot hur lärosäten bokför dessa kostnader, där lärosäten delar upp kostnaderna för läsrättigheter och publiceringar.**

Uppgifterna för lokala kostnader bygger på det som inrapporterats till Kungliga biblioteket av respektive lärosäte. Diagrammen är hämtade från Kungliga bibliotekets sammanställning över utgifter för vetenskaplig publicering 2019. Alla belopp redovisas i kronor.

Utgiftsposter

- Prenumerationer, Bibsam
- Prenumerationer, lokalt
- Transformativa avtal, Bibsamkonsortiet
- Avtal för endast helt öppet tillgänglig publicering, Bibsam
- Öppet tillgänglig publicering
- Fysiskt förvärv
- Administrativa utgifter för vetenskaplig publicering

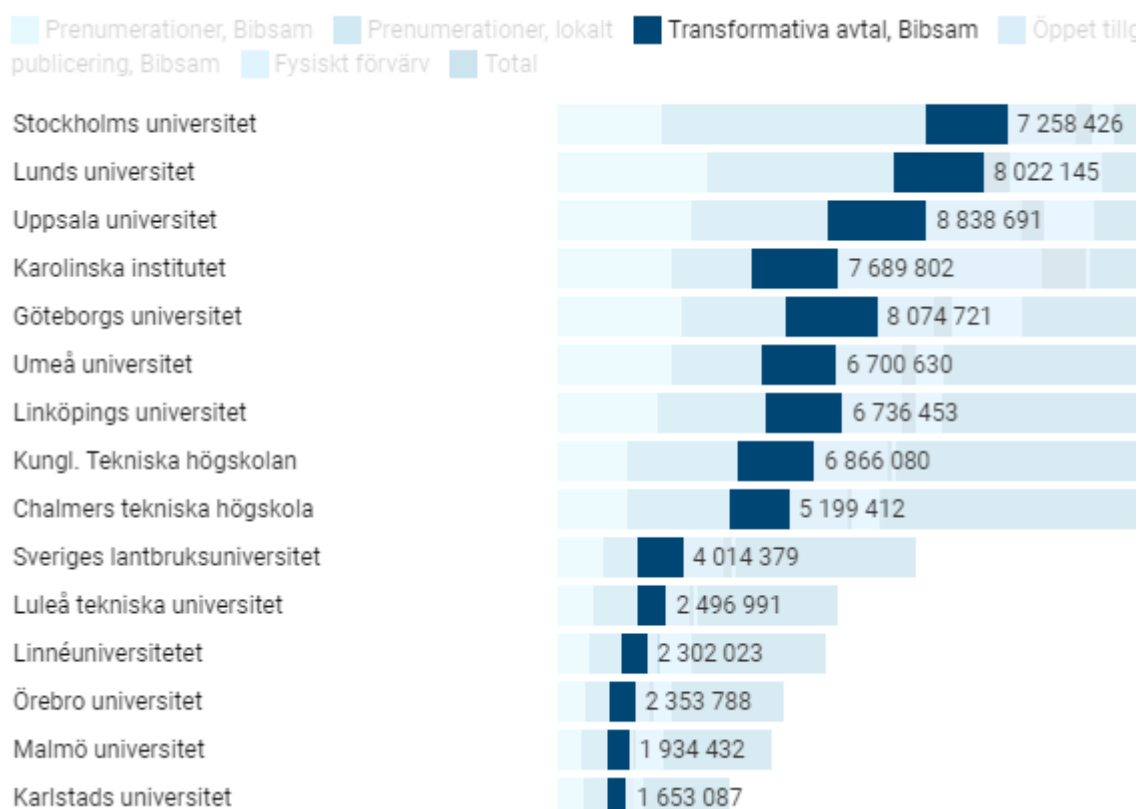
Totala utgifter för vetenskaplig publicering per lärosäte

Stockholms universitet	49 745 825
Lunds universitet	48 647 714
Uppsala universitet	47 960 547
Karolinska institutet	47 486 768
Göteborgs universitet	41 478 423
Umeå universitet	34 398 045
Linköpings universitet	34 309 015
Kungl. Tekniska högskolan	30 121 159
Chalmers tekniska högskola	28 717 245
Sveriges lantbruksuniversitet	15 960 008
Luleå tekniska universitet	12 477 163
Linnéuniversitetet	11 945 968
Örebro universitet	10 134 679
Malmö universitet	9 520 461
Karlstads universitet	7 641 939

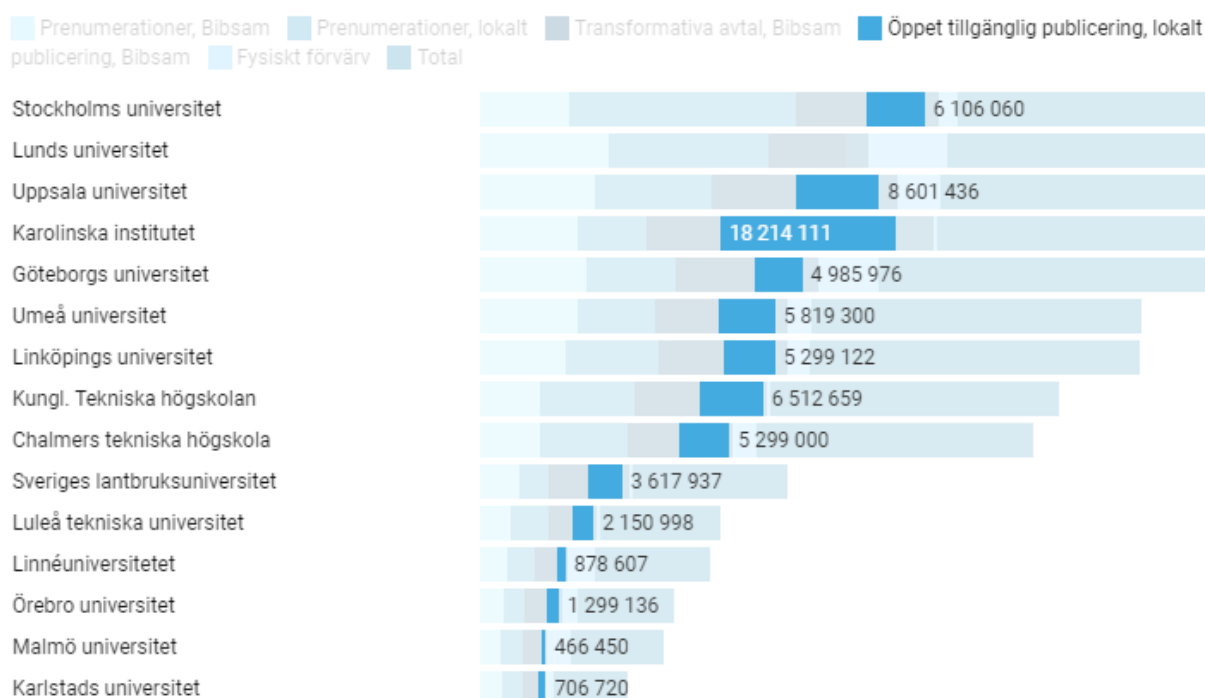
Beloppen bygger på inrapporterade uppgifter till Kungliga biblioteket från respektive lärosäte avseende år 2019.

¹⁶ [Öppen tillgång – Kungliga biblioteket – Sveriges nationalbibliotek – kb.se](https://www.kb.se/om-kb/oppna-tydigheter/oppna-tydigheter)

Av inrapporterade kostnader för vetenskaplig publicering är nedan redovisade belopp kopplade till **Transformativa avtal tecknade inom Bidsam 2019**.

Av inrapporterade kostnader för vetenskaplig publicering är nedan redovisade belopp kopplade till **Öppet tillgänglig publicering som tagits lokalt 2019**. Lunds universitet har inte rapporterat in denna uppgift vilket gör att den saknas i statistiken.

Av inrapporterade kostnader för vetenskaplig publicering är nedan redovisade belopp kopplade till **öppet tillgänglig publicering via Bibsam 2019**.

